

Nr 23.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om statsdepartementen; given Stockholms slott den 18 januari 1918.

Under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om statsdepartementen.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

Förslag

till

Lag

om statsdepartementen.

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara åtta och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärendena;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen;

lantförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands;

sjöförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till sjöss;

civildepartementet: inre civil förvaltning, ärenden angående allmänna hälso- och sjukvården samt ärenden av social natur, så ock ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet samt ärenden rörande handel, industri och sjöfart;

eklesiastikdepartementet: kyrkoärenden samt ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst; samt

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar.

Denna lag träder i kraft den dag, då det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hava av riksdagen antagits, varder av Konungen gillat.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 18 januari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med övriga departementschefer anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren:

»Genom en den 20 mars 1917 beslutad proposition, nr 248, framlade Kungl. Maj:t till riksdagens prövning förslag till vissa grundlagsändringar, avseende att möjliggöra en omläggning av gällande departementsindelning. Nämnade förslag blev, med en obetydlig formell jämkning, av riksdagen antaget som vilande för att slutligen prövas av 1918 års riksdag.

Enligt förslaget stadgades i regeringsformen allenast, att för särskilda grenar av rikets styrelse skulle finnas lägst åtta och högst tio statsdepartement; däremot skulle bestämmelserna om departementens antal, inom nämnda gränser, samt om deras benämning och huvudsakliga

verksamhetsområden överföras från grundlag till en särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag.

Beträffande denna anordning anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet nämnda dag:

Genom de föreslagna grundlagsbestämmelserna är emellertid endast själva den ram given, i vilken de särskilda stadgandena om departementens antal, deras benämningar och verksamhetsområden skola infogas. I fråga om sistnämnda stadganden måste, enligt sakens natur, förslag föreläggas riksdagen inom sådan tid, att detsamma kan antagas i sammanhang med det slutliga godkännandet av motsvarande grundlagsändringar.

Emellertid hava de trängande och vanskliga frågor på lagstiftningens och andra områden, vilka sammanhånga med de senare årens av världskriget förorsakade särskilda förhållanden, hindrat statsrådets ledamöter att ägna förevarande synnerligen svårlösta spörsmål erforderligt övervägande. Jag är således icke för närvarande beredd att inför Kungl. Maj:t framlägga slutgiltigt och detaljerat förslag i denna del av ämnet. Huruvida ett sådant förslag kan tänkas föreligga utarbetat så tidigt under år 1918, att det kan hänskjutas till nämnda års riksdag, därom vågar jag icke nu med bestämdhet uttala mig. För det fall, att detta icke skulle låta sig göra, anvisar riksdagsordningen den utväg, att grundlagsförslagets slutliga antagande uppskjutes till någon av de senare riksdagarna i treårsperioden. Men då frågan om det sätt, varpå en förändring i departementsindelningen lämpligast bör genomföras, torde komma att bli föremål för mycken meningsskiljaktighet, lär det icke kunna med någon grad av säkerhet påräknas, att ett förslag i ämnet, framlagt exempelvis vid 1919 års riksdag, skulle komma att av riksdagen antagas. Därest förslaget då lämnades utan bifall, skulle detta innebära, att frågan icke kunde avgöras förrän under den därefter följande treårsperioden.

Vid nu angivna förhållanden synes mig den bästa lösningen stå att vinna medelst en provisorisk anordning, varigenom, i sammanhang med det slutliga antagandet av ifrågavarande grundlagsändringar, de nu gällande, i regeringsformen upptagna bestämmelserna om departementsindelningen överflyttas till en särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. — — —

Genom ett sådant förfaringssätt i förevarande fall skulle nu gällande ordning i fråga om departementsindelningen bli tills vidare bestående, dock så, att bestämmelserna därom finge sin plats, icke som nu i regeringsformen, utan i en särskild författning av lags natur. Därigenom vunnas de fördelar, att å ena sidan stadgandena angående departementsindelningen komme att — med den begränsning, som anges av de av mig föreslagna bestämmelser i regeringsformen — lösas från den omständliga procedur, som är föreskriven beträffande ändringar i grundlag, och å andra sidan det för nämnda indelning nu gällande systemet bibehölles, till dess ett mera ändamålsenligt kunde hinna genomföras.

Ett i enlighet med dessa grunder inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om statsdepartementen var såsom bilaga fogat vid nämnda proposition.

Den närmaste anledningen till att Kungl. Maj:t, på sätt i nämnda proposition skett, sökte riksdagens medverkan för att i friare former

än de rörande grundlagsändring stadgade få bestämmelser antagna om departementsindelningen lärer hava varit en önskan att så skyndsamt som möjligt tillgodose det sedan länge från skilda håll framförda kravet på inrättandet av ett särskilt statsdepartement för handel, industri och sjöfart. Såsom av ovan anförda uttalande av chefen för justitiedepartementet synes framgå, ansågo emellertid statsrådets dåvarande ledamöter uppenbarligen de skilda spörsmålen rörande ny departementsindelning böra lösas i ett sammanhang; och kunde departementschefen icke ställa i bestämd utsikt, att hela frågan skulle hinna beredas till framläggande för 1918 års riksdag.

Med hänsyn till den korta tid, som stått statsrådets nuvarande ledamöter till buds för beredningen av de omfattande och invecklade organisationsfrågor, som i samband med en ny departementsindelning kräva ett avgörande, synes det icke bliva möjligt att till riksdagen detta år framlägga förslag i ämnet i hela dess vidd. Det bör härvid anmärkas, att riksdagens andra kammare vid flera tillfällen förordat en sammanslagning av försvarsdepartementen och att slutlig ståndpunkt jämväl måste tagas till frågan om särskilda departement för såväl kommunikationsverken som de sociala ärendena. Därtill kommer, att den rådande kristiden medfört en sådan förskjutning och förändring av ärendena inom de nuvarande departementens verksamhetsområden, att härigenom uppkommer särskild svårighet för ordnandet av arbetet med hänsyn till mera normala förhållanden.

I detta läge har det varit föremål för övertägande, huruvida någon särskild del av frågan borde lösas fristående från den ifrågasatta omläggningen i dess helhet; och har tanken särskilt varit riktad på möjligheten och lämpligheten att i främsta rummet föreslå inrättandet av ett departement för handel, industri och sjöfart.

Att erhålla ett särskilt departement för näringarna har därvid framstått som en angelägenhet av obestriddlig vikt. Men frånsatt spörsmålet om lämpligheten att under ovan angivna förhållanden lösa denna fråga för sig, synas — i det skick saken för närvarande befinnes — den knappt tillmätta tiden och anhopningen av andra viktiga ärenden, vilka kräva omedelbar uppmärksamhet och behandling, icke heller i fråga om berörda särskilda del av ämnet medgiva utarbetande och framläggande av förslag för innevarande års riksdag. Vid sådant förhållande har det funnits så mycket mera påkallat att i första hand söka genomföra den länge förberedda omorganisationen av kommerskollegium. På sätt framgår av vad chefen för finansdeparte-

mentet yttrat i samband med beräkning av anslag, som Kungl. Maj:t äskat av riksdagen för berörda ändamål, hoppas departementschefen kunna förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i detta ärende å sådan tid, att den kan bliva framlagd för den nu samlade riksdagen; och torde det därvid förutsättas, att kommerskollegii ifrågasatta omorganisation äger rum efter sådana linjer, att därigenom inrättandet av ett statsdepartement för handel, industri och sjöfart förberedes och underlättas.

Då ett definitivt förslag till förändrad departementsindelning således icke kan föreläggas innevarande års riksdag, torde den i ovan nämnda proposition till 1917 års riksdag av dåvarande chefen för justitiedepartementet angivna provisoriska anordning böra nu genomföras, varigenom i sammanhang med det slutliga antagandet av de föreslagna grundlagsändringarna de nu gällande i regeringsformen upptagna bestämmelserna om departementsindelningen överflyttas till en särskild lag.»

Föredraganden uppläste omförmälda förslag till *lag om statsdepartementen* samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga samma förslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Henry Lindberg.